

СПЕКТРОФОТОМЕТРИЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ СКОПОЛАМІНУ ГІДРОБРОМІДУ В ЛІКАРСЬКИХ ФОРМАХ З ВИКОРИСТАННЯМ РЕАКЦІЇ N-ОКСИДАЦІЇ КАЛІЙ ПЕРОКСОМОНОСУЛЬФАТОМ

Блажеєвський М.Є., Анацька Я.Ю., Івашура М.М.

Національний фармацевтичний університет

Скополаміну гідробромід – скопіновий естер *l*-тропової кислоти бромід, тобто тропоїл-6,7-епокситропін. Він є головним складником суми алкалоїдів, які добувають з рослини *Datura metel*. Добувають його також з маточних розчинів після виділення атропіну та гіосциаміну з алкалоїдної фракції скополії [1]. При нагріванні з лугами або кислотами скополамін легко гідролізується з утворенням тропової кислоти та скопаліну [2].

Скополаміну гідробромід у медичній практиці застосовують у дозах 0,25 – 0,5 мг *per os* або підшкірно (у вигляді крапель з вмістом препарату 2,5 мг/мл та 0,05% розчину для ін'єкцій відповідно) як заспокійливий засіб при лікуванні паркінсонізму, морської та повітряної хвороби, для розширення зіниці ока (у вигляді очних крапель 2,5 мг/мл) [2].

Для кількісного визначення скополаміну у лікарських формах застосовують метод кислотно-основного титрування у середовищі органічних розчинників [2-4], а у насінні дурману індійського (*Semen Daturae innoxiae*) – метод гравіметрії [5]. Під час здійснення хіміко-токсикологічного аналізу рекомендовані високовибіркові методи тонкошарової, газової або рідинної хроматографії та маспектрометрія [6-8].

Мета роботи. Розроблення методики кількісного визначення скополаміну гідроброміду у 0,05% розчині для ін'єкцій та 0,25 мг/мл розчині очних крапель спектрофотометричним методом з використанням реакції N-оксидації калій гідрогенпероксомоносульфатом.

Матеріали та методи дослідження. Як реагент використовували калій гідрогенпероксомоносульфат $2\text{KHSO}_5 \cdot \text{K}_2\text{SO}_4 \cdot \text{KHSO}_4$ «extra pure» (ACROS ORGANICS, Бельгія). Об'єктами дослідження були очні краплі з вмістом діючої речовини 0,25 мг/мл екстемпорального виготовлення та розчин для ін'єкцій (модельна суміш) – 0,5 мг/мл скополаміну гідроброміду відповідно [3].

Розчин робочого стандартного взірця (РСЗ) 0,25 мг/мл безводного скополаміну гідроброміду виготовляли об'ємно-ваговим методом, зважуючи субстанцію скополаміну гідроброміду тригідрату з точністю до $\pm 0,1$ мг на аналітичних терезах.

Виготовлення 0,2 моль/л буферного розчину з рН 9,6. 35,598 г $\text{Na}_2\text{HPO}_4 \cdot \text{H}_2\text{O}$ розчиняли у 500 мл дистильованої води, додавали 0,1 моль/л розчин NaOH до рН 9,6 та додали об'єм розчину дистильованою водою до 1 л.

Аппаратура: Значення рН середовища конт-

ролювали іономіром лабораторним типу И-130 за допомогою скляного електроду ЭСЛ-43-07 у парі з хлоридосрібним електродом порівняння, насиченим калій хлоридом. Оптичну густину розчинів вимірювали на спектрофотометрі СФ-46 (ЛОМО, ССРСР), використовуючи кварцову кювету на 1 см. Вольтамперометричні вимірювання здійснювали за допомогою спеціалізованого полярографа типу ПЛС, використовуючи триелектродну систему у зміннострумовому варіанті з прямокутною формою поляризуючої напруги та режимом полярографування «Однокрапельний». Як індикаторний електрод – стаціонарний ртутний електрод клапанного типу, електродом порівняння служив насичений калій хлоридом хлоридосрібний електрод типу ЭВЛ-1М4 (ЗИП Беларусь), а допоміжним – платиновий електрод. Усі вимірювання здійснювалися при 20°C.

Побудова градувального графіка: У мірну колбу на 25 мл вносять 1,00 мл випробуваного 0,05% розчину скополаміну гідроброміду та розбавляють до позначки дистильованою водою при 20°C. Послідовно відбирають від 2,50 до 10,00 мл отриманого розчину скополаміну у колбу на 25 мл, додають 10 мл фосфатного буферного розчину з рН 9,6 та 2,5 моль/л розчину калій гідрогенпероксомоносульфату при перемішуванні. Отриманий розчин доводять дистильованою водою до позначки та залишають на 30 хв до завершення реакції. У мірну колбу 25 мл відбирають 5,00 мл реакційної суміші, додають 1 мл 0,2 М розчину сульфатної кислоти та 2 мл 5% розчину калій йодиду. Доводять водою до позначки, перемішують та фотометрують при $\lambda = 350$ нм, використовуючи як компенсаційний розчин воду. Паралельно за аналогічних умов проводять контрольний дослід з тією ж кількістю калій гідрогенпероксомоносульфату (без скополаміну). Будують градувальний графік різниці оптичних густин у контрольному та досліджуваних розчинах (ΔA) залежно від концентрації скополаміну. На рис. 1 наведений градувальний графік для кількісного визначення скополаміну гідроброміду. Рівняння має вигляд: $\Delta A = 23000c \pm 0,001$, де c – молярна концентрація скополаміну. Лінійна залежність дозволяє здійснювати спектрофотометричний аналіз методом показника або методом стандарту.

Результати дослідження та їх обговорення. Опрацьована нами методика непрямого спектрофотометричного визначення скополаміну гідроброміду заснована на окисненні атома Нітрогену калій гідрогенпероксомоносульфатом у

лужному середовищі (рН=9,6) впродовж 2 хв, а відтак відновленні надлишку калій гідрогенпероксомосульфата йодид-йонами з подальшим спектрофотометруванням утвореного трийодиду при 350 нм. За аналогічних умов паралельно виконують контрольний дослід на вміст калій гідрогенпероксомосульфату (за відсутності скополаміну). Методом вольтамперометрії доведено, що продуктом окиснення скополаміну є відповідний N-оксид ($E_{1/2} = 0,84$ В, Нас.ХЕ, фон фосфатний буферний розчин з рН 6,0).

Методика визначення скополаміну гідроброміду у 0,05% розчині для ін'єкцій: У мірну колбу на 25 мл вносять 1,00 мл 0,05% розчину скополаміну гідроброміду та доводять об'єм розчину до позначки при 20°C. 5,00 мл отриманого розчину вносять у мірну колбу на 25 мл, додають 10 мл фосфатного буферного розчину з рН 9,6 та 2,5 мл 10^{-4} моль/л розчину калій гідрогенпероксомосульфату при перемішуванні. Отриманий розчин доводять дистильованою водою до позначки та залишають на 30 хв до завершення реакції. Вносять в колбу на 25 мл 5,00 мл отриманого розчину, 1 мл 0,2 М розчину сульфатної кислоти та 2 мл 5% розчину калій йодиду, доводять об'єм дистильованою водою до позначки та перемішують. Паралельно виконують контрольний дослід на вміст калійної солі пероксокислоти (за відсутності скополаміну). Обидва розчини фотометрують на спектрофотометрі при $\lambda=350$ нм. Вміст скополаміну гідроброміду X , у %, розраховують за формулою:

$$X = \frac{\Delta A \cdot M \cdot V_K \cdot 5 \cdot 100\%}{V_a \cdot 1000 \cdot \varepsilon},$$

де ΔA – різниця оптичних густин у контрольному досліді та у досліді з випробуванним розчином скополаміну;

M – молярна маса скополаміну гідроброміду, $C_{17}H_{21}NO_4 \cdot HBr \cdot 3H_2O$, г/моль;

V_K – об'єм мірної колби, мл;

V_a – об'єм розчину, взятий для аналізу, мл;

ε – молярний коефіцієнт світлопоглинання, 23000 (I_3);

5 – коефіцієнт розбавлення.

Методика визначення скополаміну гідроброміду у 0,25 мг/мл розчині очних крапель: У мірну колбу на 25 мл вносять 2,00 мл розчину очних крапель скополаміну гідроброміду та доводять об'єм розчину до позначки при 20°C. 5,00 мл отриманого розчину вносять у мірну колбу на 25 мл, додають 10 мл фосфатного буферного розчину з рН 9,6 та 2,5 мл 10^{-4} моль/л розчину

калій гідрогенпероксомосульфату при перемішуванні. Отриманий розчин доводять дистильованою водою до позначки та залишають на 30 хв до завершення реакції. Вносять в колбу на 25 мл 5,00 мл отриманого розчину, 1 мл 0,2 М розчину сульфатної кислоти та 2 мл 5% розчину калій йодиду, доводять об'єм дистильованою водою до позначки та перемішують. Розчин фотометрують на спектрофотометрі при $\lambda=350$ нм. Визначення скополаміну гідроброміду в очних краплях виконують методом стандарту з розчином РСЗ скополаміну гідроброміду 0,25 мг/мл.

Вміст скополаміну гідроброміду X , у мг/мл, в очних краплях розраховують за формулою:

$$X = \frac{\Delta A \cdot C(PC3)}{\Delta A(PC3)},$$

де ΔA – різниця оптичних густин у досліді з контрольним та випробуванним розчинами;

$\Delta A(PC3)$ – різниця оптичних густин у досліді з контрольним розчином та розчином РСЗ.

$C(PC3)$ – вміст скополаміну гідроброміду в розчині робочого стандартного взірця, мг/мл.

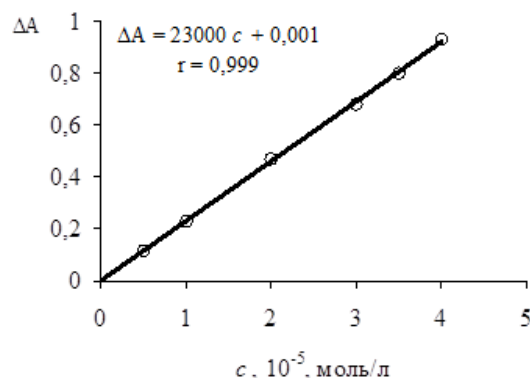

Рис. 1. Градувальний графік для спектрофотометричного визначення скополаміну гідроброміду

Результати кількісного визначення скополаміну гідроброміду у 0,05 % модельному (еталонному) розчині для ін'єкцій та 0,25 мг/мл розчині очних крапель екстемпорального виготовлення наведені у табл. 1 та 2. Як видно, результати аналізу правильні в обох випадках, а відносне стандартне відхилення не перевищує 3,35%, що свідчить про високу точність одержуваних результатів за новоопрацьованою методикою.

Таблиця 1. Результати кількісного визначення скополаміну гідроброміду у 0,05 % модельному розчині для ін'єкцій (n=7; P = 0,95)

Взято для аналізу	Знайдений вміст, %	Метрологічні характеристики
1,00 мл	0,052	$x = 0,050 \%$
0,50 мг/мл	0,050	$S = 1,8 \cdot 10^{-3}$
скополаміну гідроброміду	0,049	$S_{-} = 0,7 \cdot 10^{-3}$
(модельний розчин)	0,047	$\Delta \bar{x} = 1,7 \cdot 10^{-3}$
	0,051	$RSD = 3,35 \%$
	0,051	$\varepsilon = 3,62 \%; \delta = 0\%$
	0,048	

Таблиця 2. Результати кількісного визначення скополаміну гідроброміду у 0,25 мг/мл розчині очних крапель (n=5; P = 0,95)

Взято для аналізу	Знайдений вміст, мг/мл	Метрологічні характеристики
Розчину очних крапель	0,241	$\bar{x} = 0,250$ мг/мл
скополаміну гідроброміду	0,257	$S = 6,7 \cdot 10^{-3}$
0,250 мг/мл	0,245	$S_{-} = 3,0 \cdot 10^{-3}$
(екстемпоральна суміш)	0,255	$\Delta\bar{x} = 8,3 \cdot 10^{-3}$
	0,250	$RSD = 2,68 \%$
		$\epsilon = 3,33 \%$; $\delta = 0\%$

Висновки: Опрацьовані спектрофотометричні методики та показана можливість кількісного визначення скополаміну гідроброміду в очних краплях 0,25 мг/мл за молярним показником світлопоглинання ($RSD = 2,68 \%$, $\delta = 0\%$)

та модельному розчині для ін'єкцій 0,5 мг/мл методом стандарту ($RSD = 3,35 \%$; $\delta = 0 \%$) з використанням реакції N-окисації калій гідрогенпероксомосульфатом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дикорастущие полезные растения России / отв. ред. **А.Л. Буданцев, Е.Е. Лесновская**. СПб.: Изд-во СПХФА, 2001. 663 с.
2. **Туркевич М.** Фармацевтична хімія (стероїдні гормони, їх синтетичні замітники і гетероциклічні сполуки як лікарські засоби) / М. Туркевич, О. Владзімірська, Р. Лесик. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 464 с.
3. **Тихонов О.І.** Асептичні лікарські форми: Екстемпоральна рецептура: Методичні рекомендації / О.І. Тихонов, Л.В. Бондарева, Т.Г. Ярних, Р.Ф. Орловська та ін.; за ред. О.І. Тихонова і Т.Г. Ярних. – Харків.: Вид-во НФау; Оригінал, 2005. – 184 с.
4. **Тихонов О.І.** Тверді лікарські форми: Екстемпоральна рецептура: Методичні рекомендації / О.І. Тихонов, Т.Г. Ярних, С.В. Гриценко та ін.; за ред. О.І. Тихонова – Харків.: Вид-во НФау; Оригінал, 2003. – 176 с.
5. ФС 42-1005-75
6. **Крамаренко В.П.** Токсикологічна хімія / Крамаренко В.П. – К.: Вища школа, – 1995. – 423 с.
7. **Калинин Ю. П.** Применение газовой хроматографии в химико-токсикологических исследованиях / Ю. П. Калинин, Р. Г. Мансурова, С. Л. Шашин // Альманах судебной медицины. – СПб., 2001. – № 2. – С. 69–71.
8. Clark's analysis of Drugs and Poisons: Third edition [Електронний ресурс] Laurent Y. Galichet. – 80 Min / 700 MB. – Pharmaceutical Press, 2005. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Систем. вимоги: Pentium; 128 Mb RAM; CD-ROM; Windows XP/Vista. – Назва з титул. екрану.

Блажесвський М.С., Анацька Я.Ю., Івашура М.М. Спектрофотометричне визначення скополаміну гідроброміду в лікарських формах з використанням реакції N-окисації калій пероксомосульфатом // Український медичний альманах. – 2012. – Том 15, № 4. – С. 36-38.

Опрацьовані спектрофотометричні методики та показана можливість кількісного визначення скополаміну гідроброміду в очних краплях та модельному розчині для ін'єкцій з використанням реакції N-окисації калій пероксомосульфатом.

Ключові слова: N-окиснення, скополаміну гідробромід, очні краплі, розчин для ін'єкцій, йодометрія, спектрофотометрія

Блажеевский Н.Е., Анацкая Я.Ю., Ивашура М.Н. Спектрофотометрическое определение скополамина гидробромида в лекарственных формах с использованием реакции N-окисления гидропероксомосульфатом калия // Український медичний альманах. – 2012. – Том 15, № 4. – С. 36-38.

Разработаны спектрофотометрические методики и показана возможность количественного определения скополамина гидробромида в глазных каплях и модельном растворе для инъекций с использованием реакции N-окисления калий гидропероксомосульфатом.

Ключевые слова: N-окисление, скополамина гидробромида, глазные капли, раствор для инъекций, йодометрия, спектрофотометрия

Blazheevskiy M.Ye., Anatskaya Ya.Yu., Ivashura M. M. Spectrophotometric determination of scopolamine hydrobromide in pharmaceutical form based on the N-oxidation reaction with potassium hydrogenperoxomonosulphate // Український медичний альманах. – 2012. – Том 15, № 4. – С. 36-38.

Spectrophotometric methods have been developed and demonstrated the possibility of quantitative determination of scopolamine hydrobromide in eye drops and model injection solutions on the N-oxidation reaction with potassium hydrogenperoxomonosulphate.

Key words: N-oxidation, scopolamine hydrobromide, eyes drop, injection solution, iodometry, spectrophotometry

Надійшла 15.05.2012 р.

Рецензент: проф. Л.В.Савченкова